

Motion till riksdagen 2009/10:Fö1

av **Anders Karlsson m.fl. (s, mp, v)**
med anledning av prop. 2009/10:160

Modern personalförsörjning för ett användbart försvar – vissa frågor om Försvarmaktens personal

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen avslår proposition 2009/10:160.

Motivering

Målet för den rödgröna försvarspolitiken är att bevara Sveriges fred och självständighet, trygga stabiliteten i vårt närområde och att bidra till att stärka internationell fred och säkerhet.

Sveriges försvar måste kontinuerligt förses med personal. Rätt person ska sättas in på rätt plats. Försvarmaktens personalförsörjningssystem ska vara robust och uthålligt för att därmed vara trovärdigt. Det måste ha medborgarnas acceptans och förtroende. Andra länder måste sätta tillit till att Sverige kan leva upp till sin militära alliansfrihet inom ramen för den säkerhetspolitiska solidaritet som vi numera ingår i. Internationell säkerhet ska vila på samarbete och ett starkt globalt regelverk under FN:s ledning. Vår försvarmakt måste vara både nationellt och internationellt trovärdig. Vi vill ha ett folkligt förankrat försvar som respekteras av medborgarna. Sveriges försvar måste ha en trovärdig nationell utformning som anpassas till de säkerhetspolitiska förhållandena. Ett robust, uthålligt och trovärdigt personalförsörjningssystem är en helt grundläggande förutsättning för detta.

Prioriteringar för Försvarmakten

De nationella behoven ska utgöra grunden för Försvarmaktens prioriteringar och förmågor. Dessa ska utifrån behov och förutsättningar kunna utnyttjas

Fel! Okänt namn på

även internationellt, vilket i rådande omvärldsläge är den mest krävande uppgiften. Sverige har bidragit med truppinsatser för internationell fred och säkerhet i FN:s regi i mer än 50 år. Insatserna har varit uthålliga, flexibla och successivt anpassats till behoven. Våra bidrag till FN:s internationella fredsbevarande missioner har varit respekterade och högt uppskattade, även då svåra och krävande förhållanden gällt. Alla insatsförband behöver dock inte optimeras för internationell tjänstgöring.

För fredsfrämjande internationell tjänst prioriteras markförband Hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna utgör en viktig del av Sveriges militära försvar som en snabbt gripbar resurs. Hemvärnet är också en viktig tillgång för samhället även vid andra kriser. Därutöver är hemvärnet kostnadseffektivt och bör finnas över hela landet. Vi vill se en ökad ambition jämfört med i dag. Därför måste hänsyn tas till hemvärnets behov och förutsättningar när det gäller utformningen av Försvarsmaktens personalförsörjning och organisation.

Utgångspunkten för hela utredningsarbetet som lett fram till denna proposition ger intryck av att framtidens Försvarsmakt, förutom hemvärnet, i första hand utformas för internationella uppdrag och snabbinsatsstyrkor.

Det är uppenbart att regeringen redan från början har bestämt sig för att helt överge totalförsvarsplikten i fred och införa ett militärt försvar bemannat enbart med hel- och deltidsanställda. Regeringens ensidigt utformade direktiv till utredningar och planeringsdirektiv till Försvarsmakten m.fl., pekar entydigt på denna avsikt. Några andra alternativ har man inte tillåtit att överväga.

Att ställa om hela Försvarsmakten för att flertalet insatsförband ska kunna sättas in i högintensiva stridsinsatser globalt är varken realistiskt eller önskvärt. En sådan färdriktning saknar dessutom enligt vår mening ett folkligt stöd. Regeringen har därför – i sin retorik – tvingats att successivt lyfta fram den ”nationella dimensionen” för Försvarsmakten. Arbetet som har lett fram till denna proposition har därför bedrivits med fel förutsättningar. Den nationella dimension som regeringen numera säger sig värna har inte tillräckligt beaktats i utformningen av ett framtida personalförsörjningssystem.

Regeringen har låtit utreda hur – och inte om – ett system med frivillig militär grundutbildning ska se ut. Detta är emellertid en liten del av ett sammanhängande personalförsörjningssystem. Hur ett sådant samlat system ska utformas föreslås inte. Regeringen har i mer skissartade former redovisat hur ett nytt system bör utformas. Om det däremot är genomförbart vet varken Försvarsmakten eller regeringen!

Lagrådets kritik

Det som nu föreslås av regeringen är inte ett genomarbetat, heltäckande förslag till ett framtida personalförsörjningssystem utan det sträcker sig bara till avveckling av värnpliktsutbildningen i fred per den 1 juli 2010.

Hur det framtida systemet för personalförsörjningen inom Försvarsmakten ska fungera är dock fortfarande ytterst oklart. I utdraget från Lagrådets protokoll från sammanträdet den 3 mars 2010 står bl.a. följande att läsa:

Vad som föranlett de föreslagna ändringarna i lagen om totalförsvarspplikt samt föreslagna följdändringar i vissa andra lagar är att totalförsvarets personalförsörjning är avsedd att i framtiden kunna tillgodoses bl.a. genom möjligheten till frivillig militär utbildning. Utbildningen är ämnad att ersätta grundutbildningen enligt lagen om totalförsvarspplikt. Införandet av densamma är egentligen den viktigaste reformen i sammanhanget men den kommer inte regleras i någon lag utan i en av regeringen beslutad förordning. Försvarsdepartementet har emellertid ännu inte utarbetat något förslag till en sådan förordning. (Utredningen om totalförsvarspplikten har i SOU 2009:63 s. 83-87 lagt fram ett förslag till en förordning som departementet möjligen kan använda som förlaga.) Det skulle onokligen ha underlättat för Lagrådet och andra bedömare om departementet kunnat tillhandahålla ett eget förslag till förordning. Lagrådet vill också påpeka att riksdagen enligt 8 kap. 14 § första stycket regeringsformen har rätt att meddela föreskrifter i ett ämne som regeringen har behörighet att besluta föreskrifter i.

Regeringens förslag innebär stor osäkerhet

Underlaget vad gäller lagar, redovisning av vilka förordningar som måste beslutas eller vilka kollektivavtal som måste gälla är mycket bristfälligt. Svaren på dessa frågor har regeringen hänskjutit till en utredningsman att klarlägga. Dennes arbete ska vara avslutat i december 2010. Med hänsyn till remisstider och lagstiftningsarbetet kommer de nya lagarna på området sannolikt att kunna träda i kraft tidigast den 1 januari 2012 dvs. tidigast 18 månader efter att systemet förändrats.

Försvarsmakten har tydligt i sitt underlag till regeringen från januari 2009 redovisat ett stort antal osäkerheter och svårigheter i det ”system” som regeringen nu driver fram under största tidspress. Försvarsmaktens villkor och krav, för att myndighetens beräkningar över huvud taget ska gälla, är många och tuffa. Försvarsmakten går så långt att den anser att ansvaret för en så omfattande reform är ”en gemensam samhällsangelägenhet som berör landets ledning, ett flertal departement, många myndigheter, arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer m.fl.”. Försvarsmakten har vidare framhållit att medborgarnas förståelse och acceptans för kraven på Försvarsmakten påverkar hela rekryteringskraften.

I dag utgörs cirka en tredjedel av försvarsbudgeten av personalkostnader. Ett yrkesbaserat försvar riskerar att medföra betydligt ökade kostnader. Försvarsmaktens personalkostnader riskerar att bli systematiskt underkompenserade i den framtida budgetbehandlingen. Regeringen har inte visat hur denna kostnadsökning ska finansieras och vad som då blir föremål för nedprioritering.

En viktig förutsättning enligt Försvarsmaktens underlag är att det måste genomföras betydande avveckling av redan anställd personal, rationaliseringar i försvarets egen organisation samt ambitionssänkningar och betydande rationaliseringar inom stödverksamheten. Detta är förutsättningar för att planen ska kunna förverkligas. Den s.k. Stödutredningen i Försvarsdepartementet har avslutats. Några besparingar har ännu inte genomförts.

Fel! Okänt namn på

Arbetet med att avveckla redan anställda, att rationalisera grundorganisationen och logistik- och stödverksamheten har även det skjutits på framtiden. De är således högst oklart vilka besparingar som faktiskt kommer att åstadkommas och vilka resurser som därmed kan frigöras för att finansiera de kostnadsökningar som blir följden.

Regeringen ställer inte bara Försvarsmakten utan även riksdagen och Sveriges invånare inför flera oklarheter:

- ? De lagar, förordningar eller avtal som ger ett robust och uthålligt system föreligger inte.
- ? Personalkostnaderna i ett nytt system kommer med största sannolikhet att öka.
- ? Hur kostnaderna ska finansieras skjuter regeringen på framtidens riksdagar och regeringar att avgöra.

Det är därför i dag omöjligt att veta om den unikt skarpa och långa kravlista, fylld med en rad av brasklappar, som Försvarsmakten uppställt på det arbetsmarknadspolitiska området kommer att uppfyllas och levereras av statsmakterna och av arbetsmarknadens parter.

Det är inte möjligt att bedöma vad det rätt skissartat redovisade kommande systemet kommer att kosta och hur det ska finansieras. Vår bedömning är att det kommer att bli underfinansierat. Vilka förmågor och kapaciteter som Sverige då måste avstå från är inte ens överslagsmässigt redovisade. Propositionen bygger således på en nästan oändligt lång rad osäkra antaganden och förutsättningar och villkor som måste uppfyllas.

Inför valet 2006 fanns en omvandling av det värnpliktsbaserade försvaret till ett yrkesförsvaret inte på den borgerliga agendan. Regeringen har slarvat fram och presenterat ett illa underbyggt förslag utan att under processen föra en offentlig debatt. Lagförslaget föreslås träda i kraft redan den 1 juli i år – uppenbarligen för att medborgarna inte ska kunna få säga sin mening i det kommande valet.

Försvarsutskottet har i betänkande 2008/09:FöU10 enigt framhållit:

- ? Regeringen redovisar utan förslag till riksdagen sin syn på den framtida personalförsörjningen inom Försvarsmakten.
- ? Riksdagen kommer att ta ställning till den närmare utformningen av Försvarsmaktens personalförsörjning då regeringen lämnar konkreta förslag.

Enligt vår mening står det därmed klart att riksdagen ännu inte medgivit någon förändring i personalförsörjningssystemet. Regeringens agerande under de senaste åren har föregripit och inkräktat på riksdagens beslutandeområden.

Att ställa riksdagen inför sådana villkor och inte säkerställa en uppslutning av en bred riksdagsmajoritet är uppseendeväckande. En så genomgripande omläggning av Försvarsmaktens personalförsörjning måste bygga på ett väsentligt mer genomarbetat underlag än det som regeringen nu lägger fram. Det måste vara systemsammanhängande. Vi anser att det måste finnas en bred blocköverskridande majoritet bakom det system som bör gälla i framtiden. Ett kommande system måste redovisas, föreslås och antas i sin helhet – vid ett

Fel! Okänt namn på

tillfälle! Regeringen får därför ensam ta ansvar för detta illa förberedda och underbyggda och oprövade systemskifte i svensk försvarspolitik och dess konsekvenser. Vi är inte beredda att, på en så osäker grund med det beslutsunderlag som nu föreligger, medverka till detta vågspel med Sveriges försvar.

När det gäller propositionens skrivningar om Försvarsmaktens personalpolitik välkomnar ett bättre omhändertagande av våra återvändande soldater. Dock är ett antal remissinstanser tveksamma till att förslaget om belöningsmedalj begränsas till internationella insatser och menar att även den nationella dimensionen borde beaktas. Det nämns också att tillämpningen av medalj för personal som skadats i vid stridshandlingar kan bli komplicerad eftersom vederbörande får medaljen för skada, inte för berömvärd insats.

Försvarshögskolan erinrar också om svårigheten. Man uttrycker det så här: "... erinrar om svårigheten att ovärdigt tilldela en sådan utmärkelse. Inte minst så måste begreppet skada definieras." Man anför också att frågan om monument bör utredas vidare före beslut.

Svenskar som förtjänstfullt deltar i utländska missioner ska visas uppskattning för sitt arbete på rätt sätt. Regeringens iver att förstöra våra gemensamma trygghetssystem bidrar knappast till att förbättra situationen för soldater som varit i internationell tjänstgöring. Det handlar om ersättningar vid sjukdom, en fungerande vård, anställningsvillkor och situationen för deras familjer. Det är viktigt att försvaret som myndighet tar hand om dem som gjort internationell tjänst.

Vi rödgröna anser att om Sverige ska ändra i pliktlagen ska det ske med bred majoritet i Sveriges riksdag. I nuläget råder det osäkra antaganden och oklara förutsättningar, vilket Försvarsmakten själv påpekat. Det råder t.ex. oklarheter om arbetsmarknadslagstiftningen ska kunna efterföljas. Att förhastat avskaffa plikten, baserat på regeringens bristande underlag, äventyrar Försvarsmaktens kvalitet och den förankring som försvaret har hos svenska folket.

Vår mening är att en fullständig bedömning kan ske tidigast under nästa mandatperiod. Om den borgerliga regeringen med denna proposition avskaffar plikttjänstgöringen, kommer en eventuell rödgrön regering att genomföra en förutsättningslös översyn av det helt frivilliga personalförsörjningssystemet efter ett år.

Stockholm den 6 april 2010

Anders Karlsson (s)

Peter Jonsson (s)

Mats Berglind (s)

Inger Jarl Beck (s)

Tommy Waidelich (s)

Gunilla Wahlén (v)

Michael Hagberg (s)

Åsa Lindestam (s)

Peter Jeppsson (s)

Peter Rådberg (mp)